

הלכות הדרף היומי

מסכת יבמות

תוכן

- א. קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו 1.....
- א. נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה 6.....
- ב. קטן הבא לכבות אומרים לו אל תכבה ששבתתו עליהם ... בעושה על דעת אביו 7.
- ג. לא תאכלום ... לא תאכילום להזהיר הגדולים על הקטנים ... לא תאכל דם להזהיר הגדולים על הקטנים ... דלא ליספו להו בידים ... אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים 8
- הדרן עלך חרש 9.....
- א. האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים שלום בינו לבינה ושלוה בעולם ובאה ואמרה מת בעלי תנשא מת בעלי תתייבם 10.....
- ב. שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם קטטה בינו לבינה ושלוה בעולם ובאתה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת 10.....
- ג. מת על מטתו מהימנא 11.....
- ד. רעבון עד דאמרה מת וקברתיו 12.....
- ה. מפולת הרי הוא כמלחמה דאמרה בדדמי ... שילוח נחשים ועקרבים 12.....
- ו. החזיקה היא מלחמה בעולם 13.....

דף קיד.

א. קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו

כבר נתבאר במסכת שבת דף קכא: שאסור מן התורה לצוות את הקטן לעשות דבר איסור, אך אם עושה בן מעצמו אין חייבים להפרישו, ובכלל זה חילול שבת.

לפיכך קטן¹ אוכל נבלות וטרפיות, דבר איסורים או עובר על אחת מהאיסורים האמורים בתורה, ואפילו טומאת הכהנים, או חילול שבת שעושה לדעת עצמו, אין בית דין מצווין להפרישו. וי"א² שבאיסורים דאורייתא כשרואים קטן שהגיע לגיל 'בר הבנה' (שלוש) עובר על איסור,

¹ שו"ע ונו"כ או"ח שמג א

² דעת הרמ"א שם כדעת התוס'.

הלכות הדרף היומי

מסכת יבמות

מוטל החובה על כל אדם לגעור בו ולהפרישו מן האיסור³. ויש להחמיר כדעה זו באיסורא דאורייתא

לפיכך אם גוי⁴ רוצה להאכיל לקטן ישראל שהגיע לחינוך דבר שאסור מדאורייתא מוטל גם על אחרים למחות בידו, אבל בדבר שאיסורו מדרבנן אין מוטל רק על האב כדלהלן.

ובאיסורים דרבנן אין חובה להפרישו לשאר כל אדם, ואפילו יש להם תועלת והנאה ממעשיו⁵, מכל מקום כל שאין הקטן מבין ומכיר שעושה לצורך הגדול, אין מצווים להפרישו.

כל זה באחרים אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו⁶ אפילו באיסורים דרבנן⁷. כדכתיב (משלי כב פסוק ו) חֲנוּך לְנֶעֶר עַל פִּי דָרְפוֹ וכו'. והוא חובה מדרבנן⁸ להרגיל את הבנים והבנות במצוות ולחנכם ולהדריכם שיהיו פרושים מעבירות, בין מדאורייתא ובין מדרבנן.

אולם באיסור דרבנן כשצריך לכך הקטן, אין צריך להפרישו. ואף ליתן לו לכתחלה מותר, וכגון רחיצה וסיכה ביוה"כ, אכילה קודם הקידוש וכדומה⁹.

כשאינו בר הבנה, אין מצווים להפרישו מכלום¹⁰, ואף לא אביו ואמו, כי הרי אינו מבין כלל מה שעושה, לפיכך אין צריך למנעו מחילול שבת או מטומאת כהנים וכדומה, אך ממאכלות אסורות ראוי למנעו, ואפילו תינוק בן יומו.

³ והא דקו"ל דאין מצווין להפרישו בשלא הגיע לחינוך. מ"ב שם ז

⁴ מ"ב שם מהחיי"א

⁵ ס' חנוך לנער פ"ז אות ג' עפ"י הרמ"א ומג"א בס"י שם"ב סעי' ז'

⁶ מ"ב שם ב

⁷ מ"ב שם ג

⁸ אולם באיסור דרבנן אם לא הפרישו האב אין ב"ד מוחזין בידו אבל באיסור דאורייתא ב"ד מוחזין ביד האב להפרישו. מ"ב שם

⁹ מ"ב שם בשם הגר"א

¹⁰ מ"ב שם ג

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

ולהאכילו בידים אסור מן התורה¹¹ לכל אדם כנוזר, ואפילו אם אינו בר הבנה כלל¹², אפילו דברים האסורים מדברי סופרים¹³. וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד, ואפילו בדברים שהם משום שבות, וכגון, שאומר לו הבא לי מפתח דרך כרמלית, אסור¹⁴. ואסור ליתן לקטן בידים אפילו איסור דרבנן באופן אקראי, ואף בתינוק שלא הגיע לחינוך אין להקל.

וכל מה שאסור ליהודי אסור לומר לגוי ולכן אסור לומר לגוי לתת לתינוק דבר איסור¹⁵. ואם התינוק צריך לכך, כגון שהוא קצת חולה מותר לומר לגוי להאכיל אותו אפילו בדבר שהוא אסור מן התורה.

לפיכך תינוקות¹⁶ או ילדים שהיובים לקבל תזונה שיש בה חמץ, בפסח יצוה לגוי לישא התינוק אל ביתו¹⁷ ולהשקותו חמץ, ואם אין אפשרות לשאת אותו חוץ לבית יבקש מהגוי שיתן להתינוק חמץ משל הגוי¹⁸.

וכן אם¹⁹ צריך להאכילו חלב עכו"ם או מוצרים שיש בהם יין נסך וכדומה יאמר לגוי להאכילו.

לפיכך אסור להכניס תינוק כהן בבית שטומאה בתוכו, או בבית חולים כשיש אזהרה לכהנים, אפילו בתינוק שאינו בר הבנה עדיין, ומ"מ אשת כהן מעוברת שקרבו ימיה ללדת מותרת ליכנס לכתחלה שאף שנראה לנו שודאי תלד, ספק ספיקא הוא, שמא יהיה נקבה ושמא יהיה נפל.

¹¹ וילפינן לה מדכתיב בשרצים לא תאכלום וקרא יתירא הוא וקבלו חז"ל דר"ל לא תאכלום לקטנים וכן בדם כתיב כל נפש מכם לא תאכל דם וקבלו חז"ל דר"ל לא תאכיל לקטנים וכן בטומאת כהנים כתיב אמור ואמרת ואחז"ל אמור לנדולים שיאמרו לקטנים. והנה משלש מצות אלו אנו למדין לכל התורה כולה דכל איסורי תורה אסור להאכילם או לצוותם שיעברו. מ"ב שם ד

¹² מ"ב שם ד

¹³ שער הציון שם ו

¹⁴ מ"ב שם ו

¹⁵ מ"ב שם ה

¹⁶ מ"ב שם

¹⁷ שהרי בבית ישראל או בחמץ ישראל יש משום בל יראה ובל ימצא.

¹⁸ והעו"ג מביא החמץ ומעמידו בבית דהו"ל חמץ של עו"ג בבית ישראל דאינו עובר עליו בכל יראה ואז אפילו הולך העו"ג לפעמים יכול לצוות לקטן ליתן לזה לשתות אבל הוא לא יגע בו שמא יאכל ממנו כמ"ש סימן ת"מ אך בכל זה יזהר שלא יקדים לו דינר דע"ז יהיה קנוי לו החמץ.

¹⁹ מ"ב שם

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

אמנם כתבו האחרונים שלגבי מאכלים אם יכול לסלק ממנו המאכלות אסורות, צריך לעשות כן, אפילו אם אינו בר הבנה ואפילו תינוק בן יומו, מכיון שגורם טמטום הלב וטבע רע²⁰.

איסורים שנעשים בפרסום לעין כל, ויכול לצאת מזה תקלה לכלל הציבור, אזי לדברי הכל²¹ מצוה על כל אדם להפרישו, ואפילו באיסורים הרבנן, לפיכך קטן התוקע בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת, שהקול נשמע לרבים ויבואו לתקוע בשבת, יש להפרישו.

קטן הגונב או עושה נזקים או חבלה וביוש ושאר תקלות שבין אדם לחבירו, ראוי לכל אדם לגעור בו ולהפרישו מכך, וכן עניינים הנוגעים לקדושה וצניעות, או קטן האוכל מאכלי איסור²², וכן שאר איסורים אשר עלול להיות סרוך ודבוק אחריהם, ראוי לכל אדם להפרישו מכך²³.

יש אומרים שכל החיוב להפריש את הקטן מלעבור על איסורים שאינם חילול שבת מוטל על האב, אבל אין האם חייבת להפריש את בנה העובר על איסורים, אלא אם כן האב נפטר.

גם בדרך רמז וסימן בעלמא²⁴, או שאומר לו שאין כלל איסור במה שהולך לעשות או לאכול, או כשנותן האיסור בידו באופן שבהכרח יעבור הקטן על האיסור, נחשב הדבר כמאכילו אסור ואסור לעשות כן בין לאביו ובין אחר.

אבל אם מעמיד לפניו האיסור²⁵, או מעמידו בפני האיסור, בלא לומר לו כלום, ובלא לרמז לו שום רמז שיש בו ציווי לעשות, אף על פי שידוע לנו בודאי שיטול לידו האיסור, ואפילו אם הקטן לעצמו לא היה יכול להגיע לאיסור זה אילולא היו מעמידים אותו שם. אין בו איסור.

ולפיכך אין לאסור להעמיד תינוק ליד מתג חשמל²⁶ והוא משחק בו ומדליקו או מכבהו, או להעמידו ליד מקרר ששכחו לנתק הנורה והוא פותח את דלת המקרר, וכן להעמידו ליד חפץ והוא נוטלו ומטלטלו מרשות לרשות, או ליד חפץ מוקצה והוא מטלטל ממקום למקום, וכדומה.

²⁰ וכבר התלונן וצווה הפרי הדש (יו"ד סימן פ"א סקב"ו) בזה הלשון: "ולפי שבזמנינו אין נוהרים מעניינים אלו (מאכלות אסורות), רוב הבנים יוצאים לתרבות רעה, ורובם עזי פנים שבדור, אין יראת ה' נוגעת ללבם, ואף אם יוכיחום על פניהם לאו בני קיבולי מוסר נינהו, ומי לנו גדול מאלישע בן אבויה אחר, שלא בא לאותו מעשה אלא לפי שאמו היתה מעוברת ממנו ועברה ליד מקום שבישלו לעבודה זרה, והריחה והיתה צריכה לאכול ממנו, והיה אותו המין מפעפע בו כארס של עכנאי".

²¹ מג"א בהקדמה לסי' שמג וש"ע הרב א

²² ע' ש"ך יו"ד סי' פ"א סקב"ו, ובוה אפילו תינוק שאינו בר הבנה כלל, דמצילו שלא יזיק לו בגדלותו, כמו שנתבאר.

²³ מ"ב שם ט, שו"ת שואל ומשיב מהדו"ב ח"ג סי' מ"ד, אור שמח על הרמב"ם פ"א מהל' רוצת הי"ג.

²⁴ סי' שביתתו של קטן פ"ב סעי' ג

²⁵ שו"ע הרב סעי' י' עפ"י המג"א סק"ב

²⁶ עפ"י דברי אשל אברהם בוטשאטש (סוס"י ש"ט) דווקא אם מעמידו שם (וגם על גבי כסא וכדו') והולך לו, אבל אם מחזיק את התינוק בידו ומדליק התינוק הנר, הרי זה סיוע שיש בו ממש וצל"ע אם יש להתיר. ויתכן

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת יבמות

בקטן שהוא בר הבנה כלומר יותר מגיל שלוש ארבע אף שאין הגדול עובר על איסור מן התורה, מכל מקום מדין 'חינוך' אסור לכל אדם לעשות על ידו שום איסור דאורייתא, ואביו ואמו אסורים לעשות על ידו גם איסורים מדרבנן אלא במקום הפסד גדול (או לעורך מצוה) ובאקראי.

דעת הרשב"א והר"ן²⁷ שאם התינוק צריך לכך, מותר אפילו לספות לו בידים דבר שהוא אסור מדרבנן, והספרדים נוהגים להחמיר בזה וכסתימת השולחן ערוך, והאשכנזים המקילים לעורך מצוה – יש להם על מי לסמוך, ובפרט אם אינו אלא באקראי ולא בקביעות, וגם לספרדים יש מקום להקל בזה באקראי.

וכל זה באיסורים דרבנן, אבל איסורים דאורייתא לדברי הכל אסור ליתן לו או לעוותו לעשות, אפילו הוא לצורכו ולתועלתו.

לפיכך הנוהגים היתר להוציא בשבת על ידי קטן ספרים או טלית מרשות היחיד דרך רשות הרבים לבית הכנסת, במקום שאין עירוב, אין למחות בידם, ובלבד שיהיה הדבר במקום שאין גוי מצוי, ולעורך מצוה בלבד. ולכתחלה יש להניח הספרים והטלית בבית הכנסת בערב שבת. ובמקום שיש עירוב כרת, אלא שהחרדים לדבר ה' מחמירים על עצמם ואינם מוציאים דבר בשבת אפילו שיש עירוב, מכל מקום רשאים הם אף לכתחלה לתת לבניהם הקטנים סידור וחומש וטלית וכיוצא בזה להביאם לבית הכנסת.

במקום שאין עירוב, או שנודע שהעירוב נקרע, אין כל היתר לומר לילד קטן להביא את המפתח של בית הכנסת דרך רשות הרבים אף בזמן הזה, דאסור למיספי ליה בידים איסור. ואפילו אם הקטן לוקח מעצמו סידור או חומש לעורך עצמו, אין לומר לו לקחת גם סידור בשבילו, שהרי אסור להרבות בשיעורין.

קטן אפילו הגיע לחינוך שאכל מאכלי בשר, אפשר להקל לו לאכול אחר כך מאכלי חלב, מבלי לשהות שש שעות מאכילת הבשר, ואף לתת לו ולהאכילו בידים מותר, מפני שיש צער לקטנים להמתין שש שעות, ואף לאחר שעה המיקל בזה לקטנים, יש לו על מה לסמוך. וכל זה שאוכל מאכל חיוני לסעודה, אבל לחלק לתינוקות שהגיעו לחינוך ממתקים ושוקולד שיש בהם תערובת חלב, אין להתיר תוך שש שעות למאכלי בשר, ואף בתינוק שאינו בר הבנה נכון להחמיר בזה. ומכל מקום נכון לחנך את הקטנים מגיל י"ב שנה, ולהזהירם שלא יאכלו מאכלי חלב אחר בשר, עד שישחו ו' שעות בינתיים.

אסור להלביש כלאים לקטן. ויש ליזהר שלא להלביש כלאים אף לתינוק המוטל בעריסה, ולא להציע תחתיו בגד כלאים.

²⁷ שהר"ז כספיה ממש, ודו"ק. ועוד נכון לציין למש"כ בס' חינוך הבנים כהלכתו פמ"ד הערה ל"ה שאם ישנם עוד ילדים בבית, ראוי מאד לימנע מכך, כי גורם זלוול לקרושת השבת בעיני שאר הילדים. ביאור הלכה שם

הלכות הדרף היומי

מסכת יבמות

גם ילד קטן או ילדה קטנה שלא הגיעו לגיל מצוות, יש לחנכם לכבד את הוריהם כראוי. דהיינו להרגילם לעמוד מפניהם כמלוא עיניהם, וליזהר שלא לשבת במקומם הקבוע להם, ושלא להכנס לתוך דבריהם, וכל כיוצא בזה בדיני כבוד ומורא. ומן הראוי שההורים לא ימחלו לילדיהם הקטנים [בפניהם] על כבודם, כדי שיתרגלו לקיים את המצוה.

אם האם שומעת שהקטן מבזה את אביו, או שאינו מכבדו, צריכה לגעור בו, וכן האב ששומע את בנו הקטן מבזה את אמו, או שאינו מכבדה, צריך לגעור בו, כדי שיורגל עוד בקטנותו לכבד את הוריו ויאריך ימיו.

קטן²⁸ שחכה את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו, אף על פי שא"צ תשובה כשיגדל, מ"מ טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה, אף על פי שעבר קודם שנעשה בר עונשין אבל אין צריך לשלם אם אין הגנבה בעין. וכ"ז מדינא אבל לפני משורת הדין בין שחבל בו בגופו או שהזיק לו בממונו צריך לשלם לו.

א. נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כנה ואל תכנה

התבאר שם במסכת שבת, שנכרי הבא מעצמו²⁹ לכבות את הדליקה, מבלי שאמר לו יהודי לעשות כן אין חייבים למחות בידו. אבל אסור לומר לו לכבות את השריפה, אם ברור שאין שום סכנה לנפש אדם או לנזק בגופם של רבים, וגם אין שם מוזוות או שאר ספרי קודש שעלולים להישרף, והחשש הוא להפסד רכוש בלבד. אבל אסור לומר לו לכבות את השריפה, אם ברור שאין שום סכנה לנפש אדם או לנזק בגופם של רבים, וגם אין שם מוזוות או שאר ספרי קודש שעלולים להישרף, והחשש הוא להפסד רכוש בלבד.

ואפי' אם בא הנכרי לשאול, אם היהודי רוצה שיכבה, אין מתירין לו לומר לכבות, אך מותר לומר לו, תעשה כפי הפעך.

מותר לרמוז לנכרי, גם בלשון ציווי, שיעשה דבר אפילו אם יש בעשייתו משום איסור תורה, כדי למנוע הפסד גדול ברכוש, והטעם בידוע שאדם בהול על ממונו, וחששו רבותינו שאם לא יתירו לו זאת, שמא יבוא לעשות בעצמו להצלת רכושו, דבר שאסור מן התורה.

ולכן מותר לקרוא את הנכרי בשעת הדליקה ולומר לו "כל המכבה אינו מפסיד", או במקום שיש בו כבאים נכרים "כל הקורא את מכבי האש יבוא

²⁸ רמ"א שם ומ"ב ט

²⁹ או"ח שלד כה

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

על שכרו", כלומר על ידי רמז ולא באמירה ישירה, ומותר לומר כן גם אם אין כל סכנה לנפש.

אך כאמור אסור לומר לו לנכרי באמירה ישירה לכבות את הדליקה, אם ברור שאין שום סכנה לנפש אדם, וגם אין חשש להיזק בגופם של רבים, אלא רק הפסד רכוש, ואף אסור לזרו את הנכרי שבא מעצמו לכבות, למחר בעבודת כיבוי הדליקה.

ומכל מקום, אם פרצה דליקה בבית של נכרי מכיון שמותר לומר לנכרי לעשות אפילו איסור תורה, אם החפץ שבו תיעשה המלאכה הוא של הנכרי, והנכרי עושה את המלאכה לצורך עצמו, מותר ליהודי לזרו את בעל הבית או נכרי אחר לכבות, גם אם כוונתו בזה שהדליקה לא תעבור לביתו שלו ותגרם לו שם נזק לרכושו.

במקום ששיך דרכי שלום, מותר לומר לנכרי אמירה ישירה לכבות את הדליקה בבית היהודי.

בשעת דליקה בשבת מותר לומר לנכרי להציל את כל המטלטלים מבית שיש חשש שהדליקה תתפשט אליו, כולל חפצי מוקצה, גם דרך מקום שאין בו עירוב, אם אין זה רשות הרבים גמורה,

אמנם לבעל הבית אין לומר לנכרי להציל מביתו שבו הדליקה יותר ממזון ג' סעודות או בגדים שצריך לשבת וכנזכר שבת שם דף קכ.

ב. קטן הבא לכבות אומרים לו אל תכבה ששכיתתו עליהם ... בעושה על דעת אביו

עוד התבאר שם שממה שנאמר (שמות כ פסוק י) לא תעשה כל מלאכה אִתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ, מכאן למדין להזהיר גדולים על שביתתם של קטנים, ר"ל, שלא יניחו האב או האם³⁰ לבנם הקטן או בתם הקטנה, לעשות כל מלאכה לצורכו של הגדול, גם אם הקטן טרם הגיע לחינוך, ואפילו כשהוא עושה על דעת עצמו. וגם אם הקטן מתכוין להנאת עצמו, מצווה אביו להנכו ולגעור בו ולהפרישו כשרואהו מחלל שבת, ואפי' באיסורי דרבנן.

³⁰ מנחת חינוך סוף מוסך השבת

הלכות הדרף היומי

מסכת יבמות

ולפיכך אם הבן מכבה את השריפה, אביו מחוייב מן התורה³¹ למחות בידו, ובדליקת אחרים מחוייב האחר על כל פנים מדרבנן למחות בידו, אם הקטן עושה על דעת אחר זה.

אם הקטן אינו מבין כלל את מה שעושה, אין אביו מצווה למונעו בעל כרחו, וכן י"א שכשעושה הקטן מלאכת עצמו, אין בו לאו זה³². ולפיכך אם הקטן צריך לכך, יש לסמוך על באיסורי דרבנן, ואף ליתן לו לכתחילה לחלל שבת, וכן מותר לעורך מצוה להביאו לידי איסור דרבנן בידים. וכך מנהג האשכנזים.

ולפיכך מותר לאשכנזים לתת לקטן סידור תפילה או שקית ממתקים כדי שיקחם לבית הכנסת לצורכו שלו, והוא כשאין צורך להעביר את הסידור או השקית דרך מקום שאיסור הטלטול בו הוא מדאורייתא, ומותר לגדול להתפלל יחד עם הקטן מתוך סידור זה, אך פרט למקרים אלה אין כל היתר למסור חפץ לקטן כדי שיטלטלנו במקום שאסור לטלטל בו, ואין להניח לקטן לעשות כן אפילו כשהוא עושה כן מעצמו לטובת אביו.

י"א שבכל אופן שהתירו לעשות מלאכות דרבנן (שבות דשבות) על ידי נכרי (כגון לעורך מצוה או עונג שבת או הפסד גדול), אם אין נכרי מצוי שם, מותר לעשות באקראי בעלמא על ידי קטן, אפילו הגיע לחינוך, ואפילו אביו ואמו מותרים לצוותו על כך.

ג. לא תאכלום ... לא תאכילום להזהיר הגדולים על הקטנים

... לא תאכל דם להזהיר הגדולים על הקטנים ... דלא

ליספו להו בידים ... אמור ואמרת להזהיר גדולים על

הקטנים

באיסור אכילת שרצים³³, נאמר (ויקרא יא פסוק מב) לא תאכלום פי שקץ הם ומקרא יתר הוא, שאזהרות רבות כתובות בשרצים ודרשו חכמים, להזהיר גדולים על הקטנים, שקוראים את הכתוב: לא תאכלום. וכן באיסור אכילת דם נאמר (שם יז פסוק יב) כל נפש מכם לא תאכל דם ומקרא יתר

³¹ כ"כ בשעה"צ שלד ס"ק נד ועיין באחרונים שהקשו מדוע מחוייב בכנו למחות מן התורה אילו אם האב עצמו מכבה את הדליקה, אינו עובר אלא איסור דרבנן, משום דהוה משאצ"ג, ואולי כוונת השעה"צ, דהיינו למ"ד משאצ"ג חייב, או י"ל דמשאצ"ג שאני דעיקר המלאכה הוא דאורייתא, ועיין שו"ת אחיעזר ח"ג סי' פא ס"ק כד ד"ה וראיתי.

³² ועיין שו"ת ח"ס או"ח סי' פג

³³ וכן באיסור אכילת עופות טמאים, נאמר: לא יאכלו, ודרשו בתורת כהנים, לחייב את המאכיל כאוכל, לחייב את המאכילם לקטנים.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת יבמות

הוא, שאזהרות רבות כתובות בדם ודרשו חכמים, להזהיר גדולים על הקטנים. וכן באיסור טמאת כהנים נאמר (שם כא פסוק א) **אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרָן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּז וְהִזְכִּיר הַכְּתוּב שְׁתֵּי אֲמִירוֹת וְדָרְשׁוּ חַכְמִים, להזהיר גדולים על הקטנים, שאין לטמאם בידים.**

דרשות אלה שברצעים, דם וטומאת כהנים³⁴, כתבו הראשונים שהן דרשות גמורות מן התורה³⁵,

במלאכת שבת, נוסף איסור מכך שנאמר (שמות כ פסוק י) **לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אֲתָהּ וּבְנֶךָ וּבִתֶּךָ, ודרשו במכילתא "בגך ובתך", אלו הקטנים, שהרי גדולים כבר מזהירים הם. ולמדים מדרשה זו שבאיסורי שבת יש בהם מצוה בפני עצמה שלא יעשה הקטן מלאכה לצורך הגדול, ומטעם זה אסור אף כשאינו נותן לקטן לעשות מלאכה, אלא שהקטן עושה על דעת אביו, כמו שנתבאר.**

המאכיל לקטן אחד מן האיסורים ליש שכתבו, שהוא לוקה³⁶, ונפסל לעדות³⁷. ויש שכתבו שאינו לוקה, ולא נפסל לעדות.

הדרן עלך חרש

³⁴ ועיי' פסיקתא זוטרתי אחרי מות (נ ב) באיסורי עריות, נאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, ודרשו חכמים: דבור ואמירה, להזהיר גדולים על הקטנים.

³⁵ רש"י יומא עה ב ד"ה אינשי; סה"י (תשובות) סי' נא, בשם המתפרשים בטהרה; רשב"א שבת קנב ב; ריטב"א שם; ורא"ם ויקרא יא יג, בשמו; ר"ן שם; תרה"ד פסקים סי' סב, ב"י או"ח שמג וב"ח שם וט"ז שם ס"ק א בד' טור יו"ד שענ; פמ"ג או"ח שמג מש"ז ס"ק א בד' רמב"ם שבת פכ"ד הי"א ומאכ"א שם הכ"ז ואבל פ"ג הי"ב; חיי אדם ח"א כלל סו, בד' תוס' פסחים פה א ד"ה שה;,, וכ"כ נובי"ת או"ח סי' א, ועי' רע"א כתובות מ א, ועי' ביא"פ יו"ד סי' סב, שכ"מ בכמה מקומות, ועי' קר"א שם, ועי' שו"ת ז"ר ח"א או"ח הל' ב סי' א אות ג.

³⁶ ק"ס מאכ"א פ"ז ורא"ם ויקרא יא יג בשם ר"י מטראני; פמ"ג או"ח שמג מש"ז ס"ק א בד' רמב"ם שבת פכ"ד הי"א ומאכ"א שם הכ"ז ואבל פ"ג הי"ב, ועי' פמ"ג א"א שם ס"ק ג בפ"י הא' (ועיי"ש שבגדול אינו לוקה, כיון שלשיטתו אין בו לא תאכילום, חק"ל או"ח סי' סז, בד' רש"י ועיי"ש יו"ד ח"ג סי' קמו בד' תוס' יבמות צט ב ד"ה ואינן, ועי' מהרש"א שם שתמה בדבריהם, ועי' ערל"ג יבמות שם ובית יצחק או"ח סי' מד במפתחות, שפי' ד' תוס' בע"א; בית יצחק מאכ"א פ"ה הט"ו, בד' רש"י ויקרא יא יג; אהבת חסד נזיר נז ב, בד' רמב"ם כלאים פ"י הל"א; עי' שו"ת זרע אברהם (לופטביר) סי' סד, שבדרשה זו נתחדש חיוב מלקות, ועי' הערה קלה שם, ולפי"ז לא נתחדש חיוב מלקות אלא ברצעים, וצ"ב אם נלמד הימנו לדם וטומאה ולשאר איסורים, ועי' תהלי"ד או"ח סי' שמג ס"ק ה ומלא הרועים עי' קמן אוכל נבילות אות כז.

³⁷ פמ"ג משב"ז שם

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת יבמות

דף קיד:

א. האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים שלום בינו לבניה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי תנשא מת בעלי תתייבם

האשה³⁸ בעצמה נאמנת³⁹ לומר שמת בעלה, ותנשא או תתייבם על פיה, ונותנין לה עיקר כתובתה, ואם תתייבם נכנס היבם לנחלה על פיה, דיקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם, ואפילו אשה שהיא שוטה נאמנת, ובלבד שתהא יודעת בטיב נישואין ואלמנות.

ב. שלום בינו לבניה ומלחמה בעולם קטטה בינו לבניה ושלום בעולם ובאתה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת

ההלכה האמורה שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ומתירין אותה על פי עצמה, היא דוקא כשיש שלום בינו לבניה ויש שלום בעולם⁴⁰, אבל אם יש קטטה בינו לבניה, אף על פי שיש שלום בעולם, אינה נאמנת שהוששים שאמרה כן מחמת שנאתה אותו, ולהלן דף קטז. יבואר אי"ה כיצד יודעים שיש קטטה בינו לבניה.

³⁸ שו"ע ונו"כ אבהע"ז יז מג

³⁹ עיין בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ב שנשאל באשה פרוצה שבאה ואמרה מת בעלי שאנשא ושאלנו אותה באיזה מקום מת ואמרה במקום פלוני ובאותו מקום יש יהודים אם נאמר לה כיון שיש רואים ויודעים שמת בעלך תביאי ראיה או תמתניני עד שנשלח לשם לדעת אמיתית הדבר כיון שאפשר לברר או מתירין אותה מיד והשיב מסתברא לי דמשהינן לה עד שיתברר הדבר כיון שאפשר להתברר ובשלמא אם היתה צנועה קים להו לרבנן דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה דייקא ומינסבא או דלא משקר' במלת' דעל"ג למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואפילו באפשר לברורי לא מענינן לה בכדי כיון דקים להו לרבנן דקושט' קאמרה אבל פרוצה נהי דבלא אפשר לברורי לא מענינן לה דלא חלקו חכמים בזה בין פרוצות לצנועות מ"מ באפשר לברורי דלא מענינן לה טובא והיא נמי פרוצה ואיכא למיחש דלא חיישא לקלקולא יש לברר הדבר ואם לא הוברר הדבר לא מענינן לה טובא ומתירין אותה להנשא ולא מחמירין עליה לשלוח שליח אחר שליח לברר הדבר ע"ש. פ"ת שם קנח

⁴⁰ שו"ע ונו"כ שם מה

הלכות הדרף היומי

מסכת יבמות

וכן כשיש שלום בינו לבינה אך יש מלחמה בעולם אינה נאמנת. שחוששים שמא אומרת בדדמי, כלומר שמא תסמוך בדעתה על דברים שראתה בבעלה שרובן למיתה ותאמר ודאי מת⁴¹, כגון שנהרגו הראשונים והאחרונים והיה בעלה באמצען, ואומרת היא כיון שנהרגו אלו ואלו נהרג גם הוא בכללן, לפיכך אינה נאמנת אפילו אומרת קברתיו לדעת הרמב"ם ז"ל⁴²

ויש אומרים שאם אמרה קברתיו לא חיישינן לדדמי ונאמנת. וכן הוא לרוב הפוסקים שכיון דקברתו הרי ראתו שמת, ולא דוקא קברתיו דה"ה אם טלטלתהו ממקום למקום וראתה ברור שמת⁴³.

ג. מת על מטתו מהימנא

ואם⁴⁴ אמרה היה במלחמה ושב לביתו ומת על מטתו נאמנת לדברי הכל, שכיון שאומרת ששב לביתו מן המלחמה ומת בביתו על מטתו, הרי לא היתה בהולה בשעת מיתתו, ולא חיישינן לומר שאומרת בדדמי, ולמשקרת לא חיישינן.

והוא הדין כל שאומרת שמת בעלה או נהרג רחוק מן המלחמה נאמנת, שאין חשש לומר שאומרת בדדמי אלא באומרת שמת או נהרג במלחמה ממש, שהלך הוא להרוג או ליהרג, וסברה שנהרג בין שאר הרוגים או מת במורד לב, אבל שלא במלחמה אפילו הלך שם קרוב למערכת המלחמה לקנות שלל נאמנת.

ואפילו אמרה שירד למלחמה והוכה ושב לביתו ומת על מטתו ג"כ נאמנת⁴⁵.

⁴¹ ואין לומר דא"כ תהא נאמנת כשאומרת מת במלחמה מינו דאי בעי אמרה מת על מטתו די"ל דמינו לא שייך אלא כשאנו חושדין אותה שמשקרת הוה המינו סימן שאינה משקרת אבל במלחמה אנו אומרים שאינה משקרת אלא אומרת בדדמי וטועה בכך מאי מהני מינו [תוס' ר"פ הא"ש] ואפילו לדעת הרמב"ם דגם בוקברתיו אינה נאמנת מפני דחשדינן לה שמשקרת כמ"ש בסעי' ר"ל מ"מ אין זה מינו טוב שיראה לומר מת על מטתו דכיון שידוע לעולם שהיתה מלחמה יראה פן יבחישה שמת במלחמה ולא על מטתו [שם]

⁴² ונראה לי טעמו דכיון שהיא במלחמה עמו ורואה כל ההרוגים ההם סביביו היא בהולה להמלט מהרה על נפשה, אלא שמתוך אהבתה את בעלה היא רוצה להתעסק עמו לקוברו מהר ולהמלט אה"כ, ויכול להיות שמתוך רוב הבהלה קברה איש אחר וחשבה שבעלה הוא, אבל למשקרת לא חיישינן, לפיכך אמרינן אפילו קברתיו אמרה בדדמי במלחמה, נ"ל. לפ"ז לא מהני מינו אף בכה"ג אבל א"י מנ"ל טעם זה. ב"ש על סעי' מט אלא הטעם דכשאומרת קברתיו נראה שמשקרת דהרי אין דרך להמתין במלחמה ולקבור אותו [ב"ש ס"ק קמ"ו] וי"א דטעמו דמתוך שהדמיון אצלה חזק שמת משקרת ואומרת קברתיו [ב"ח] כדי שיאמינו לה יותר

⁴³ ערוה"ש שם רכט

⁴⁴ שו"ע ונו"כ שם

⁴⁵ ערוך השולחן שם רלד

הלכות הדרף היומי

מסכת יבמות

ואם אומרת שמת לא מפני המלחמה נאמנת וכן מסתבר דהא יש לה מיגו אי בעי אמרה מת על מטתו כיון שגם שם מת מעצמו⁴⁶.

ד. רעבון עד דאמרה מת וקברתיו

היתה⁴⁷ שנת רעבון ואמרה מת בעלי ברעב, אינה נאמנת אפילו אמרה מת על מטתו, שאע"ג שבמלחמה אמרה מת על מטתו נאמנת, הוא משום ששב לביתו ואינה בהולה בשעת מיתתו שכבר ברח וניצל, ולמה הלכה היא ממנו אם לא שידעה ודאי שמת, אבל בשנת רעבון אמרינן שהלכה ממנו מפחד הרעב שמא תמות ברעב, ולא הניחה לו שום מאכל והניחתו חולה, וסבורה לומר האיך אפשר שיחיה ואין עמו שום דבר לאכול, ואומרת במה שנדרמה לה שודאי מת ברעב, ויכול להיות שהוא יכול לסבול הרעב, או מן השמים נזדמנה לו פרנסה והוא חי, לפיכך אינה נאמנת.

אבל אם אמרה קברתיו נאמנת, שלא שייך לומר שקברה איש אחר וסבורה לומר בעלה היה כמו במלחמה, לפיכך נאמנת.

האומרת מת בעמא דינה כמו אמרה מת ברעב דהוא הוא.

ה. מפולת הרי הוא כמלחמה דאמרה בדדמי ... שילוח נחשים ועקרבים

וכן האשה⁴⁸ שאמרה מת בעלי במפולת אינה נאמנת⁴⁹, שבמפולת גם חוששים שמא תאמר במה שנדרמה לה שמת.

וי"א שאם אמרה נהרג או נפל מן הגג ומת אינה נאמנת שאינה ממתנת כאן מחמת פחד המפולת ועזבה אותו והלכה ואמרה בדדמי ושמא לא מת מחמת הריגה או נפילה זו

⁴⁶ ערוה"ש שם רלו

⁴⁷ שו"ע ונו"כ שם נג

⁴⁸ שו"ע ונו"כ שם נא

⁴⁹ נראה בכה"ג אית לה נמי מיגו דאי בעי אמרה מת סתם, ואם אמרה קברתיו תלי' בתרי מעמא שהזכורו לעיל למעם הראשון נאמנת ולמעם השני לא מהני קברתיו דאכתי יש לחוש שמא משקר' הואיל שחוק בלבה שמת אומרת קברתיו ועיין במגיד שכתב בדין זה לא מהני קברתיו, והרב רמ"א כתב אם אמרה קברתיו נאמני סותם כמעם הראשון שם. ב"ש קנו דן לכאור' מ"ש כאן סותרים למ"ש ס"ק ק"נ היכ' דיש לה מיגו נאמנת בקברתיו אף למעם הבי' עיין ודו"ק. באר היטב שם קנה

הלכות הדרף היומי

מסכת יבמות

מפולת⁵⁰ שאמרו חז"ל זהו כשמצוי אז מפולת בכל העיר כמו שמצוי בארצות הקדם וכולם בורחים מן העיר, ולפיכך הוי כמלחמה ואומרת בדדמי, אבל במפולת בית אחת מה ענין זה למלחמה הרי אחר נפילתה חוטטין אחרי כל האנשים שתחתיה, ואף על פי שמן הסברא נראה כן מ"מ למעשה צ"ע.

וכן אם אמרה שילוח נחשים ועקרבים היה ונשכוחו ומת מחמת נשיכה, אינה נאמנת שמא תסמוך דעתה על רוב אנשים שדרכם למות מנשיכת נחשים ועקרבים, ואומרת במה שנדמה לה כמו במלחמה, ודינם גם כן כל דין מלחמה יש להם, בקברתיו ועל מטתו שהוזכרו.

ובנחשים ועקרבים שאינה נאמנת⁵¹ זה דוקא כשהיו משולחים ברוב בני אדם, אבל אם נשך אחד מהם, ובאתה אשתו ואמרה ע"י נשיכת נחש מת בעלי נאמנת.

ו. החזיקה היא מלחמה בעולם

אפילו⁵² לא הוחזקה מלחמה בעולם, ובאה היא ואמרה מלחמה היתה במקום פלוני ומת בעלי במלחמה לא תנשא לכתחלה, שאע"ג דלא הוחזקה מלחמה אלא על פיה אין אומרים שתהא נאמנת שמת במיגו שיכלה לא לומר שהיתה מלחמה, שמכיון שחוששים שאומרים דברים שנדמים לה כאמת, לא שייך לומר מיגו שמא בדדמי אמרה ולא תנשא. ואם אומרת קברתיו לכו"ע נאמנת⁵³.

ואם אינו ידוע אם יש מלחמה בעולם אין צריך לשאול אותה⁵⁴.

⁵⁰ ערוה"ש שם רמז

⁵¹ ח"מ קה וב"ש קנז

⁵² שו"ע ונו"כ שם מט

⁵³ אפי' לדעת הרמב"ם נאמנת דהא בקברתיו החיש היא שמא משקר' א"כ שייך מיגו הנ"ל ב"ש שם קן

⁵⁴ ב"ש שם קן